

64

Крос із перепонами та пальма на фініші

Навколокіношній громадськості та журналістам показали український фільм «Крос», який виборов Золоту пальмову гілку на 64-му Каннському кінофестивалі

Калібр події вимірюється кількістю присутніх на ній телекамер. Факт тріумфального повернення режисера Марини Вроди з Канн в одному зі столичних кінотеатрів фіксувала ціла армія операторів.

Ольга КЛЕЙМЕНОВА

FESTIVAL DE CANNES

Отже, 29-річна Марина отримала Золоту пальмову гілку за короткометражну стрічку «Крос». Перемога в основному конкурсі міжнародного форуму такого рівня – випадок майже безпрецедентний для українського кінематографа пострадянської доби. Майже, бо 2003-го аніматор Степан Коваль привіз із «Берлінале» Срібного ведмеда за фільм «Ішов трамвай № 9», а 2005-го Igor Стрембицький завоював «пальму» за короткометражку «Подорожній».

Певне, не варто розтлумачувати, що призи такого ґатунку нашим кіномитцям дістаються не завдяки комфортним для творчості обставинам, а всупереч їхній відсутності. Набило оскому ниття з приводу неповаги держави до Десятої музи, набридли пасажи щодо безкультур'я нації та низького реноме України в очах цивілізованого світу. Дійсність свідчить, що розірвати коло безвиході у вітчизняному екранному мистецтві неможливо.

Цьому не допомагають напівзаходи, якими влада намагається приспати пильність патріотів української культури. Так, у держбюджеті на 2011 рік кіношникам кинуто кістку – 120 мільйонів гривень на розвиток і виробництво фільмової індустрії. Тобто близько 15 мільйонів доларів. Є побоювання, що, почувши це, голлівудські кури повмирили від реготу.

Для порівняння. Бюджет картини «Втомлені сонцем-2. Протистояння» Михалкова – 50, «Казино «Рояль» Кемпбелла – 150, «Індіана Джонс і королівство кришталевого черепа» Спілберга – 185 мільйонів доларів.

Марина Врода швидко зрозуміла, що чекати ласки від когось – марна справа. Оперативно зорієнтувалася й вирішила покладатися виключно на власні сили та підтримку зацікавлених у її фільмах осіб. Щоправда, неофіційні джерела повідомили журналу «Віче»: окрилена

бажанням знімати кіно, молода кінематографістка перед тим таки завітала до Мінкульту. І що нібито попросила досить скромну суму на фільм. Можна не продовжувати, бо все зрозуміло наперед? Справді, ніхто їй там нічого не дав.

Марина ВРОДА (на знімку праворуч): *«Я розуміла, щоб отримати гроші від держави, треба довго чекати. У міністерстві знайомих не мало. Тож пішла до людей, які могли б фінансово посприяти. Бюджет стрічки становив 3,5 тисячі гривень. А коли завершиться виробництво копій, думаю, цифра сягне 30 тисяч».*

На зустрічі з представниками мас-медіа з приводу прес-показу Марина розповіла, що сценарій написала минулого літа. То мав бути її п'ятий кінотвір після фільмів «Клятва» (диплом КМКФ «Молодість»), «Дощ», «Прости», «Сімейний портрет». На одній із вечірок «Молодості» Марина зустріла дівчину з берегів Сени – Флоранс Келлер. У минулому співробітниця Французького культурного центру в Києві, а нині продюсер, Флоранс повірила в Марину. Кожен митець марить про таку віру й про таку доленосну зустріч.

Флоранс КЕЛЛЕР (на знімку ліворуч): *«Коли прочитала сценарій, одразу відчула, що фільм буде надзвичайним. І що в нас є шанс перемогти в Каннах. Тож треба готуватися до фестивалю. А коли побачила змонтований матеріал, мені вже здалося, що золото у нас у руках».*

Повернувшись із Києва, Флоранс створила власну продюсерську агенцію. Окрім того, вона повідала, що на її батьківщині вже 30 років існує агенція, в полі зору якої – короткометражне кіно. Також пояснила: «Якщо у Франції є структура, що займається коротким метром, то лише завдяки людям, котрі за це боролися».

Режисер із робітничого передмістя Бортничі, як назвав Марину хтось

із колег-журналістів, досі спантеличена своїм злетом. Здається, їй дико хочеться позбавитися гіперуваги до своєї персони, відпочити й знову взятися до праці. Але поки що вона змушена безкінечно розповідати про:

- участь в інших кінофорумах;
  - учителів в Університеті театру, кіно і телебачення імені Карпенка-Карого (Михайло Ілленко та покійний Валерій Сивак);
  - улюблених режисерів (Довженко, Тарковський, Параджанов, турецький постановник Нурі Більге Джейлан);
  - реакцію колеги-бешкетника Мішеля Гондрі, котрий разом із Людівін Саньє вручав українці приз («Він привітав мене та зазначив, що знав режисерів, які отримали «гілку», а потім нічого не робили. Запевнила його, що обов'язково працюватиму. А, ну давай! – підтримав Гондрі»);
  - про схвальні відгуки Роберта де Ніро, Уми Турман і багатьох інших;
  - плани з огляду на сумний приклад Ігоря Стрембицького, який підкорив Канни, а потім розчинився в невідячності рідної землі («Робитиму те саме, що останні шість років, – не чекатиму грошей на великий метр, а зніматиму документальне, короткометражне кіно, яке не потребує великих коштів»);
  - про придбання переможної стрічки для показу знаменитим французьким каналом та індиферентністю нашого ТБ до непоповних фільмів;
  - офіційну українську прем'єру «Кроса» на наступній «Молодості».
- Наприкінці журналістського допиту хтось спробував загнати Марину в глухий кут: а чи стане вона французьким кінорежисером? Особливо, якщо ко-продакшн із дружньою країною «Кросом» не обмежиться.

Марина ВРОДА: «Я розповідаю про те, що знаю. Я звідси. Зрештою, Хемінгуей через те, що творив у Франції, не став французьким письменником».

Так, підтверджує ці слова стрічка «Крос», Марина знає, що таке біг із доданням перепон. Приміром, рейок, якими ходить трамвай із пролетарської околиці, ріжучи вагоном

землю на дві половини. Постановниця усвідомлює, що, не ставши господарем власної долі, як герой фільму, бігтиме й падатиме в зорбі, прозорій кулі-пастці, а ноги пробуксовуватимуть, наче уві сні. Тож, аби не стати заручником так званої об'єктивної ситуації, моделює ситуацію власну. У тому процесі режисерський хист та освіта аж ніяк не зайві.

Втрата суб'єктності

Ігор ГРАБОВИЧ, кінокритик

«Крос» Марини Вроди можна розглядати з кількох точок зору. Насамперед з політичної, розуміючи під політикою сучасну кінематографічну кон'юнктуру. «Крос», як і низка попередніх українських фестивальных картин, на кшталт «Глухоти» Мирослава Слабошпицького та ігрового дебюту Сергія Лозниці «Щастя моє», свою легітимність отримали на західних фестивалях. А «Крос» і «Щастя моє» взагалі створені в ко-продукції з європейськими країнами. І це загальна особливість кіно по-українськи, якому сьогодні неможливо працювати винятково на внутрішній ринок. Вітчизняним картинам, аби їх сприймали серйозно усередині країни, потрібен потужний локомотив у вигляді закордонних фестивалів та іноземних продюсерів. І мову слід вести не тільки про мистецьке, а й про комерційне кіно. Жоден популярний український фільм не був створений винятково силами самих українців.

Водночас «Крос» симптоматичний також і з тематичного та стилістичного боків. Марина Врода створила картину, геть не схожу на українське радянське кіно, хоч би яким воно було – чи офіційним кіностудії Довженка, чи «поетичним», як у класиків Параджанова – Ілленка – Миколайчука, чи підкреслено авторським, як у Кіри Муратової. «Крос» явно належить європейській традиції і апелює до одразу кількох базових для сучасної європейської свідомості кіношкіл – французької «нової хвилі» та «Догми-95».

«Нова хвиля» помітна у «Кросі» на рівні вибору головного героя, бо тут також ідеться про мандрівку (втечу) молодого людини від певних умов соціуму. Герой Вроди найбільше нагадує Антуана Дуанеля з «400 ударів» Франсуа Трюффо.

А від «Догми-95» «Крос» узяв сам спосіб розповіді таку історію. Принаймні Врода використовує щонайменше шість із десяти правил з «Обітниць цноти» Ларса фон Трієра та Томаса Вінтенберга. Зйомки «Кросу» велися на натурі, без декорацій та реквізиту, використовувалася винятково ручна камера, не звучала також закадрова музика. Картина роз-

повідає про сучасність і зафільмована в кольорі. І фільм не належить до популярних жанрів.

Однак зміст цієї історії традиційно пострадянський. Перед нами ще одна картина про східне дике поле, яким Україна та весь пострадянський простір бачаться з Європи. Звичайна побутова замальовка, яка відображає пересічну українську буденність, в очах західного глядача цілком може перетворитися на таке собі ходіння всіма колами пекла.

І все ж змістовим осердям «Кросу» є не так реальна, як метафорична мандрівка головного героя. Крос, біг на довгі дистанції, марафон у кінематографі часто позначають собою втрату ідентичності, пов'язаної із сексуальною та взагалі екзистенційною фрустрацією.

Можна пригадати «Осінній марафон» Георгія Данелії, у якому головний герой – перекладач Бузикін, любитель ранкових кросів, утілював такого собі тухтія-інтелігента, не здатного постояти за себе. Інший приклад – Форрест Гамп, який, аби побороти депресію, вирушав у трирічний пробіг Америкою. І завжди біг головного героя означає не просто певну безцільність його зусиль, а й маніфестацію цієї безцільності, відмову від будь-яких досяжних цілей.

Подорож героя «Кросу» також свідчить про втрату ним ідентичності, суб'єктності. Умовно кажучи, герой «кастрований» (причиною такого його стану могла бути поразка в бійці із сильнішим суперником). Занурюючись у лісову гушавину, він дедалі більше регресує, а сама мандрівка закінчується на березі річки, де він бачить чоловіка, який перекочується у величезній прозорій кулі.

І цей персонаж позначає стан головного героя, що той перебуває ніби в утробі, ніяк не може народитися, вирватися назовні, отримати певну суб'єктність та ідентичність.

Підсумовуючи, можна сказати, що «Крос» Марини Вроди скидається на певний симптом: і герой картини, і власне кінематографічна ситуація свідчать про цілком залежну, пасивну, статево та гендерно не визначену обставину, в якій опинилася сучасна Україна.

Слово – майстру

Михайло ІЛЛЕНКО,
кінорежисер,
педагог Марини Вроди:

– Хочу привітати Марину ще раз: тепер уже через ваш журнал! Ця перемога – дуже серйозна подія. Якою знаю Марину? Серйозною, послідовною особистістю, яка самостійно розв'язує проблеми. Коли навчалася в інституті, часом траплялися загострення у взаєминах. Здебільшого тому, що педагогові непросто дивитися, як вихованець обпикається. Утім, життя таке, що обпикатися треба. Час показав, що жодні загострення не вплинули на подальші взаємини. Я намагався допомагати, як міг. Переважно – досвідом. Дуже радий, що Марина частку цього досвіду перейняла. Під час навчання вона встигла зробити дуже багато: інші й половини цього не зроблять. Попри всі ті проблеми, які супроводжують фільмотворення в нашій державі. Хоча ці проблеми є і у студентів, і у професіоналів. Завжди на цьому наголошував. Загартування у вузі допомогло молодій режисерці рухатися вперед.

До речі, гордий з того, що першу свою нагороду Марина Врода отримала на кінофестивалі «Відкрита ніч» (Михайло Ілленко його багаторічний художній керівник. – Авт.). Цього року я запросив її в журі.

Фільм «Крос» побачив уже після повернення Марини з Канн. Стрічка мені сподобалася. Це – абсолютно її інтонація, її спосіб спілкування з глядачем. Звісно, той хто звик до «коли» і забув про те, що таке чиста вода, може цей фільм не дивитися. Або ж, навпаки, дивитися з метою власного одужання. «Крос» – стрічка інтимна. Потребує певної довіри до автора.

Факт появи фільму – підсумок нелегкого шляху, двообою з обставинами. Марина була змушена звертатися по гроші до іншої країни. Оптимальний вихід, якщо зважити на те, скільки поколінь кінематографістів викреслено з життя! Люди не мають шансів на роботу. І це геноцид. Марина не піддається. Її, звісно, можуть запросити робити кіно за кордоном. Якщо вона погодиться, я її зрозумію. Шкода, що всього трагізму становища не розуміє держава.

